

Asia: VN/12900/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan näkemykset sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Hyvinvointiala Hali ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta koskien sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamista. Esitys koskee tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimista sellaisissa sosiaalihuollon palveluissa, joita hyvinvointialueet eivät sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 12§:n mukaan voi hankkia yksityisiltä palveluntuottajilta. Esityksen tavoitteena on sosiaalihuollon henkilöstön saatavuuden ja sosiaalihuollon palveluiden, kuten lastensuojelun, riittävyyden varmistaminen. Sillä, päästäänkö näihin tavoitteisiin tai ei, on suoria vaikutuksia myös yksityisen sosiaalihuollon palveluntuottajiin ja palveluiden käyttäjiin.

Tulkinnat voimassa olevasta laista, sekä käytännöt kunnissa ja hyvinvointialueilla koskien tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimimista, ovat vaihdelleet. Hali ry pitää tärkeänä, että lakia selkiytetään. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annettua lakia siten, että oikeus toimia tilapäisesti laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävissä mahdollistettaisiin myös henkilölle, joka on suorittanut soveltuvan sosiaalialan korkeakoulututkinnon osana tai sen lisäksi sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelun tai jolla on soveltuvan sosiaalialan korkeakoulututkinnon ja sosiaalityön perus- ja aineopintojen lisäksi riittävä käytännön kokemus ja ammattitaito.

Hali ry katsoo, että esitetty ehdotus osaltaan parantaa hyvinvointialueen edellytyksiä järjestää lakisääteiset sosiaalipalvelut. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), jonka lakisääteisenä tehtävänä on laatia vuosittain asiantuntija-arviot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä hyvinvointialueittain, yhteistyöalueittain ja valtakunnallisesti, on vuoden 2023 arvioinnissa todennut, että pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä on heikentänyt lastensuojelun määrärajoissa pysymistä ja hidastanut palvelujen saamista. Myös Valvira on useissa sosiaalihuoltoa koskevissa lausunnoissa todennut, että sosiaalityöntekijäpula vaarantaa mm. lasten oikeudet ja turvallisuuden. Hali ry katsoo, että ehdotuksella osaltaan turvataan sosiaalityöntekijöiden sijaisten saatavuutta ja sitä

kautta varmistetaan sosiaalihuollon asiakkaiden oikeutta hyvään sosiaalihuoltoon. Tilanteen korjaamiseksi tarvitaan myös muita, sekä lyhyen että pitkän aikavälin toimia.

Hali ry pitää hyvänä esitettyä muutosta, jonka myötä tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiselle voitaisiin opintoihin liittyvän harjoittelun sijasta huomioida henkilön riittävä kokemus ja ammattitaito.

Lausunnonantajan näkemykset voimaantulosta

Hali ry kannattaa voimaantuloa hallituksen esityksen mukaisesti 1.1.2025. Nykytilan selkiyttäminen tilapäisesti laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön tehtävissä toimimista täsmentämällä on palveluiden saatavuuden varmistamiseksi perusteltua tehdä jo ennen ammattihenkilölakien kokonaisuudistusta. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölakien kokonaisuudistuksen suunniteltu voimaantulo on vasta vuoden 2026 aikana.

Onko lakiehdotuksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi? Mitä muita olennaisia vaikutuksia lakiehdotuksella voidaan arvioida olevan?

Lakiehdotuksen taloudellisiin vaikutuksiin on kirjattu hallituksen kehysriihessä tekemän päätöksen mukaisesti kahden miljoonan euron vähennys valtion maksaman hyvinvointialueiden rahoituksen tasosta vuodesta 2025 lukien. Tätä kahden miljoonan euron kustannushyötyjen saavuttamista ei ole kuitenkaan avattu ja osoitettu uskottavalla tavalla. Hali ry toteaa, että lakiehdotuksen mukaiset kustannushyödyt olisivat saavutettavissa käytännössä vain siten, että kelpoisuusehdot täyttävien sosiaalityöntekijöiden määrä vähenisi. Hallituksen esityksessä on kuitenkin todettu, että työnantajan tulisi jatkossakin varmistaa, että sosiaalityöntekijän tehtävissä toimisi ensisijaisesti lain tarkoittama laillistettu sosiaalityöntekijä. Tilapäisissä sosiaalityöntekijän tehtävissä työskenteleville on jo nyt voitu käyttää alemmaa palkkatasoa, mikäli virka- ja työehtosopimuksissa sovitut edellytykset alemman palkkatason käyttämiselle ovat täyttyneet. Nykyisten virka- ja työehtosopimusten mukaan työntekijöiden tehtäväkohtainen palkka määräytyy tehtävän sisällöllisen vaativuuden mukaan, jolloin tosiasialliset tehtävät ratkaisevat, ei esimerkiksi koulutus tai kokemus. Yksilötasolla palkka voi vaihdella mm. ammattihenkilön työkokemuksesta, tehtävistä ja palkanlisistä johtuen.

Ehdotuksessa on todettu, että tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien henkilöiden tehtävät tulisi määrittää heidän yksilöllisen osaamisensa ja tilanteen asettamien tarpeiden mukaisesti, eikä tehtävien vaativuus siten vastaisi laillistetun sosiaalityöntekijän tehtäväkokonaisuutta. Hali ry toteaa, että jo nykytilanteessa on sosiaalihuollon erillislainsäädännössä määritelty tiettyjä tehtäviä vain laillistetun sosiaalityöntekijän tehtäväksi. Liian tarkkarajainen ja ennalta määritelty tehtäväkuva sosiaalityössä voi asiakkaiden tarpeiden ja asiakastyön näkökulmasta olla myös ongelmallinen, ja lisätä ammatinharjoittamisoikeuden omaavien sosiaalityöntekijöiden työtaakkaa ja työn vaativuutta. Hali ry pitää tärkeänä, että työnjakoa ja tehtävärakennetta sosiaalihuollon sisällä tarkastellaan osana ammattihenkilölakien kokonaisuudistusta, ja että kokonaisuudistus toteutetaan tavalla, jossa ammattioikeuksiin kytketään vain asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta välttämättömät ja oikeasuhteiset edellytykset.

Hali ry toteaa, että hallituksen esitysluonnoksessa on melko kattavasti arvioitu sosiaalityöntekijäpulan vaikutuksia sosiaalihuollon asiakkaisiin ja asiakasturvallisuuteen ja toteaa näkemyksensä, että asiakasturvallisuus vaarantuu enemmän tilanteessa, jossa sosiaalityöntekijän tehtävää ei hoida kukaan, kuin tilanteessa, jossa tehtävää hoitaa esityksessä ehdotetut edellytykset täyttävä henkilö.

Muita yleisiä huomioita lakiehdotuksesta?

Lakiehdotuksessa olisi hyvä tarkentaa, mitä tarkoittaa 12§:ssä todettu ”enintään vuoden ajan”. Vuoden enimmäismääräaika on aiheuttanut työnantajille, sekä sijaisina työskenteleville työntekijöille, paljon tulkintaongelmia ja epäselvyyttä. Määräajan tiukka tulkinta vaikeuttaa työn ja opintojen joustavaa yhteensovittamista, eikä ole tarkoituksenmukaista, että loppuvaiheen opiskelijat työskentelisivät toimeentulonsa turvaamiseksi opintojensa ohella toisella alalla. Joustava mahdollisuus työn ohessa opiskeluun voisi osaltaan helpottaa alueellista työvoimapulaa, sitouttaa henkilöstöä työnantajan palvelukseen ja mahdollistaa asiakkuussuhteiden jatkumisen sosiaalihuollon palveluissa. Pykälän epäselvyys sijaistuksen keston tulkinnasta olisi asiallista korjata tässä samassa yhteydessä. Vuoden määräajan tarpeellisuutta ja ehdottomuutta on arvioitava myös siltä kannalta, onko se asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta välttämätön ja oikeasuhtainen. On myös huomattava, että tilapäinen toimiminen edellyttää jo voimassaolevan lain mukaan laillistetun ammattihenkilön nimeämistä, sekä työskentelyä tämän johdon ja valvonnan alla.

Hali ry toteaa, että jatkossa on välttämätöntä tarkastella myös palvelulainsäädännöstä johtuvia kelpoisuus- ja henkilöstömitoitusehtoja eri tehtäviin osana sosiaali- ja terveydenhuollon palvelulainsäädännön uudistusta. Tässä tarkastelussa, sekä ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistuksessa on oltava lähtökohtana Orpon hallitusohjelman kirjaus, jossa ammattioikeuksiin ja kelpoisuusehtoihin kytketään vain asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta välttämättömät ja oikeasuhtaiset edellytykset.

Lindeberg Laura
Hyvinvointiala HALI ry